

Школьник Сергій

аспірант

ПВНЗ «Європейський університет»

<https://orcid.org/0009-0006-4763-1653>

Розв'язання спорів щодо участі баби та діда у вихованні онуків в Україні та країнах ЄС

Анотація. Стаття презентує досвід вивчення теоретичних та практичних аспектів розв'язання спорів щодо участі баби та діда у вихованні онуків як правового механізму урегулювання конфліктів стосовно виховання малолітньої дитини іншими родичами. Проаналізовано форми вирішення спору: шляхом медіації, за допомогою органів опіки та піклування, через рішення суду або укладення мирової угоди щодо участі у вихованні онуків. Наведено порівняння механізмів розв'язання спору в Україні та країнах ЄС.

Актуальність дослідження зумовлена суспільними змінами, зокрема демографічними тенденціями, еволюцією ролей у сім'ї та збільшенням світової тривалості життя. Це дослідження покращує розуміння сучасних відносин у родині, визначає проблеми у вирішенні спорів за участю баби і діда та батьків, а також пропонує рекомендації щодо вдосконалення законодавства та соціальної політики для зміцнення сімейних зв'язків.

Новизна тематики статті полягає у кількох важливих аспектах. Стаття детально аналізує правові інструменти розв'язання спорів між батьками і бабою, дідом у вихованні онуків, ґрунтуючись на нормах Сімейного кодексу України та міжнародних нормах, таких як Конвенція Ради Європи про контакт з дітьми (ETS № 192) та Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи № R (98) 1 державам-членам щодо медіації в сімейних справах. Зазначені норми сприяють впровадженню медіації як альтернативного, менш конфронтаційного та більш ефективного підходу до вирішення сімейних спорів. Ці аспекти наукової новизни роблять статтю важливим внеском у дослідження механізмів розв'язання спорів у сфері сімейного права.

Хоча порушена у науковому дослідженні тематика вже раніше розглядалася, у контексті суспільних змін та вдосконалення законодавства вона потребує подальшого пошуку ефективних моделей вирішення сімейних спорів щодо участі баби та діда у вихованні онуків.

Ключові слова: сімейне право; участь у вихованні дитини; судова практика і сімейні спори; сімейні правовідносини; медіація; права баби та діда.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження з цього напрямку проводилися кандидатом юридичних наук Леонідом Єфіменком у статті «Правове регулювання відносин за участю інших, крім батьків та дітей, членів сім'ї та їхніх родичів» (опублікована в журналі «Юридична Україна», 2015, с. 46–54) [1], а також у роз'ясненнях Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Право бабусі й дідуся на спілкування з онуками: як усунути перешкоди», опублікованих на сайті Верховного Суду 22 травня 2024 року [10], і в постановках Верховного Суду у справах, що стосуються участі баби та діда у вихованні онуків.

Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування аспектів реалізації моделі розв'язання спору щодо участі баби та діда у вихованні онуків та аналіз актуальної судової практики вирішення спорів щодо усунення перешкод у спілкуванні інших членів сім'ї з дитиною.

Викладення основного матеріалу. Виховання онуків старшим поколінням має надзвичайно велике значення для всіх членів родини. Бабусі та дідусі нарівні з батьками створюють для онуків додаткове відчуття турботи, що є основою для емоційної стабільності та гармонійного розвитку дітей. Вони діляться своїми знаннями, досвідом і сімейними традиціями, що збагачує життя дітей і формує їхні цінності.

Спілкування онуків з бабою та дідом сприяє кращому розумінню та повазі між поколіннями, допомагає дітям вчитися взаємодіяти з людьми різних вікових категорій. Це також допомагає їм розвивати соціальні навички, розширює кругозір і сприяє їхній соціалізації, що є важливим для розвитку кожної дитини.

Побутові проблеми, такі як поєднання батьками роботи і сімейного життя, також роблять це питання важливим. Адже інші родичі часто допомагають батькам у вихованні дітей, надаючи необхідну

підтримку. У результаті роль старшого покоління у вихованні онуків є невід'ємною частиною сімейного життя більшості родин, що приносить користь усім її членам.

Стосунки між дітьми та їхніми батьками, а також між братами і сестрами є складовою сімейного життя. До нього також належать взаємини між бабою і дідом та їхніми онуками, оскільки такі родинні зв'язки можуть мати важливе значення для функціонування й гармонії в сім'ї. Їх право брати участь у житті онуків стосується підтримання нормальних стосунків з онуками через регулярні контакти. Такі контакти зазвичай відбуваються за згодою батьків, тобто доступ баби чи діда до онука або онуки здійснюється за рішенням батьків.

Принцип взаємних контактів між батьком та дитиною також застосовується до стосунків між дитиною та її бабою і дідом. Проте за звичайних обставин ці стосунки дещо відрізняються за своєю природою й ступенем від стосунків між батьками та дітьми.

В Україні питання права баби та діда, прабаби та прадіда на виховання внуків, правнуків регламентує Сімейний кодекс України. Баба, дід, а також прабаба й прадід мають право спілкуватися зі своїми внуками, правнуками, брати участь у їхньому вихованні. Батьки чи інші особи, з якими проживає дитина, не мають права перешкоджати у здійсненні бабою, дідом, прабабою, прадідом своїх прав щодо виховання внуків, правнуків. Якщо такі перешкоди чиняться, баба, дід, прабаба, прадід мають право на звернення до суду з позовом про їх усунення (стаття 257 Сімейного кодексу України) [9].

У статті 5 Конвенції про контакт з дітьми (ETS № 192), прийнятій Радою Європи 15 травня 2003 року у Страсбурзі та ратифікованій Україною 20 вересня 2006 року [2], зазначено, що контакт між дитиною та особами, які не є її батьками, може бути встановлено з урахуванням найкращих інтересів дитини. Це стосується осіб, які мають сімейні зв'язки з дитиною.

У пункті d) статті 2 визначається поняття «сімейні зв'язки», що означає близьку спорідненість, наприклад, між дитиною та її бабою і дідом або рідними братами та сестрами. Ці зв'язки можуть ґрунтуватися як на законі, так і на фактичних сімейних стосунках.

Таким чином, національне законодавство та міжнародно-правові норми визнають важливість збереження та підтримки сімейних зв'язків дитини, зокрема з її дідом та бабою. Це створює основу для врегулювання відповідних відносин на національному рівні. Для цього доцільно розглянути наявні в Україні механізми розв'язання спорів щодо участі баби та діда у вихованні онуків.

Розв'язання спорів щодо участі у вихованні онуків бабою та дідом шляхом медіації.

Питання, пов'язані з проведенням медіації в Україні, регулюються Законом України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року. [7] Відповідно до процедури медіації, сторони мають можливість визначити умови угоди за результатами медіації. Відповідно до угоди сторони можуть встановити графік участі баби та діда у вихованні дитини. Також можна вирішити інші питання, такі як допомога на утримання тощо. У разі невиконання чи неналежного виконання угоди баба та дід мають право звернутися до суду.

Головною проблемою є те, що угода за результатами медіації не має сили виконавчого документа, що унеможливує її примусове виконання. Це знижує довіру до медіації, оскільки сторони не мають гарантій виконання угоди. Крім того, процедура медіації в сімейних справах не є обов'язковою частиною судового процесу, на відміну від деяких країн ЄС. Через низьку обізнаність сторони нечасто застосовують цей механізм розв'язання спорів.

Розв'язання спорів щодо участі баби та діда у вихованні онуків за допомогою органів опіки та піклування.

Баба та дід мають право подати заяву до органу опіки та піклування з метою захисту прав та інтересів своїх малолітніх, неповнолітніх або повнолітніх непрацездатних онуків (стаття 258 Сімейного кодексу України). Орган опіки визначає способи участі баби та/або діда у вихованні або спілкуванні з онуком, наприклад, встановлює дні та години відвідувань. Рішення цього органу є обов'язковим для виконання, якщо протягом десяти днів з моменту його винесення зацікавлені особи не звернуться до суду для захисту своїх прав чи інтересів (частина друга статті 19 Сімейного кодексу України).

Судовий порядок розв'язання спорів щодо участі діда та баби у вихованні онуків.

У разі перешкод щодо спілкування з онуками з боку батьків, баба та дід, прабаба і прадід мають право звернутися до суду для їх усунення. Закон передбачає можливість звернення до суду з позовом щодо захисту прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх або повнолітніх непрацездатних онуків, а також з позовом про усунення перешкод у спілкуванні з онуком та/або участі у його вихованні (частина друга статті 257 Сімейного кодексу України).

Стаття 207 ЦПК України передбачає можливість затвердження сторонами мирової угоди [11]. У мировій угоді сторони можуть домовитися про встановлення графіку участі у вихованні онуків. Мирова угода є зручним способом для сторін самостійно вирішити спір без очікування судового рішення. Для цього сторони мають подати до суду спільну письмову заяву, в якій визначені умови угоди. Суд детально перевірить цю угоду і, якщо вона відповідає всім вимогам, ухвалить її затвердження. Після цього судовий розгляд буде завершений, а сторони зобов'язані виконувати умови мирової угоди.

Ухвала про затвердження мирової угоди є виконавчим документом. Якщо затверджена судом мирова угода не виконується, ухвала суду про її затвердження може бути використана для примусового виконання в порядку, передбаченому Законом України «Про виконавче провадження» [6].

Позовна заява про усунення перешкод у спілкуванні з онуками подається до суду за місцем проживання того з батьків, з ким проживають онуки. Згідно зі статтею 263 Сімейного кодексу України, спір щодо участі баби та діда у вихованні дитини вирішується судом у порядку, встановленому статтею 159 Сімейного кодексу України.

Стаття 159 Сімейного кодексу України передбачає, що суд визначає способи участі родичів, таких як: баба, дід, брати, сестри тощо у спілкуванні та вихованні дитини. Це можуть бути періодичні або систематичні зустрічі, спільний відпочинок, відвідування дитиною місця проживання баби, діда та інші форми спілкування, необхідні в інтересах дитини. За умови, якщо дитина проживає за кордоном, суд може визначити форму спілкування, зокрема через засоби відеозв'язку.

Водночас враховується вік, стан здоров'я дитини, думка дитини, якщо вона здатна її висловити, а також інші істотні обставини.

Рішення суду приймається з урахуванням письмового висновку органу опіки та піклування та думки його представника, який бере участь у розгляді справи.

Суд з урахуванням поведінки в сім'ї позивача, його характеристики, стану здоров'я та інших обставин, які можуть загрожувати життю або здоров'ю дитини, може відмовити в позові про усунення перешкод у спілкуванні з онуками та їхньому вихованні.

При виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановках Верховного Суду (частина четверта статті 263 ЦПК України).

Так, зокрема, у постанові Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 12 квітня 2021 року № 638/12278/15-ц [5], де дідусь звернувся до суду через невиконання рішення про спілкування з онукою, незважаючи на закриття справи державним виконавцем, Верховний Суд дійшов таких ключових висновків:

- *«Дід має право на особисте спілкування з дитиною, а той із батьків, з ким проживає дитина, не має права перешкоджати цьому, якщо таке спілкування не перешкоджає нормальному розвитку дитини»;*

- *«...право дитини висловлювати свої власні погляди не повинно тлумачитися як ефективне надання безумовного права вето дітям без будь-яких інших факторів, що розглядаються, а також проведення експертизи для визначення їх найкращих інтересів. Такі інтереси зазвичай диктують, що зв'язки дитини з сім'єю повинні зберігатися, за винятком випадків, коли це може шкодити її здоров'ю та розвитку (рішення у справі «А.В. проти Словенії» від 09 квітня 2019 року)».*

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 21 вересня 2022 року у справі № 172/456/21 [4], де бабуся звернулася до суду з позовом про встановлення графіку спілкування з онуками, Верховний Суд наголосив, що: *«графік її (баби) спілкування із малолітніми онуками має уникати створення конфліктних ситуацій та дотримуватися режиму дітей».*

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду (КЦС) від 7 грудня 2022 року у справі № 711/8611/20 [3], де бабуся звернулася до суду з позовом про усунення перешкод у спілкуванні з онуками та встановлення способу своєї участі у їхньому вихованні, зазначено, що: *«батьки чи інші особи, з якими проживає дитина, не мають права перешкоджати у здійсненні бабою, дідом, прабабою, прадідом своїх прав щодо виховання внуків, правнуків. Якщо такі перешкоди чиняться, баба, дід, прабаба, прадід мають право на звернення до суду з позовом про їх усунення».*

Реалізація концепції розв'язання спорів щодо участі баби та діда у вихованні онуків у країнах ЄС.

Комітет Міністрів Ради Європи в Рекомендаціях № R (98) 1 державам-членам щодо медіації в сімейних справах [8] рекомендує урядам держав-членів запроваджувати, заохочувати або, коли це необхідно, посилювати медіацію в сімейних справах. Процедури медіації у сімейних справах у більшості країн інтегровані у судовий процес. Тому спори щодо участі у вихованні онуків можуть бути розв'язані як у досудовому, так і в судовому порядку, відповідно до національного законодавства.

У Польщі баба та дід мають низку прав щодо своїх онуків, визначених законодавством. Ці права передбачають активну участь у житті онуків та підтримання з ними тісних стосунків. Зокрема, баба та дід мають право бачитися з онуками та підтримувати з ними регулярні контакти. Право участі у житті онуків та підтримання з ними тісних стосунків може бути захищене через суд, особливо у випадках розлучення батьків, коли контакти з онуками можуть бути обмежені.

Параграф перший статті 113 Кодексу про сім'ю та опіку [13] чітко зазначає, що незалежно від батьківської влади батьки та їхні діти мають право і обов'язок підтримувати контакти одне з одним.

Відповідно до другого параграфа, контакти з дитиною стосуються, зокрема, перебування з дитиною (візити, зустрічі, виведення дитини за межі місця її постійного проживання) та безпосереднього спілкування, підтримки листування, використання інших засобів дистанційного спілкування, зокрема засобів електронної комунікації. Згідно зі статтею 113-б, положення цього розділу застосовуються також до контактів між братами та сестрами, бабою та дідом, родичами по прямій лінії, а також іншими особами, якщо вони тривалий час опікувалися дитиною.

У Словаччині права баби та діда щодо виховання та контакту з онуками регулюються Законом «Про сім'ю» [14], котрий передбачає, що якщо це необхідно в інтересах неповнолітньої дитини та цього вимагають обставини в сім'ї, суд може також врегулювати контакти дитини з близькими особами.

Важливо, що для суду в Словаччині при розгляді справи пріоритетом є стабільність та добробут дитини. У процесі вирішення таких конфліктів рекомендовано підтримувати діалог між сторонами, оскільки тривалі судові суперечки можуть завдати шкоди дитині.

У випадках, коли батьки забороняють бабі та діду контактувати з онуками без обґрунтованих причин, ці обмеження можуть бути оскаржені в суді. Суд також може порадити скористатися сімейною медіацією для пошуку компромісу між сторонами.

У Франції права баби та діда щодо виховання онуків регулюються законодавством, яке визначає їхні права та обов'язки у межах сімейного права. Баба та дід мають право на підтримку зв'язку з онуками. Французький Цивільний кодекс у статті 371-4 [12] визнає їхнє право підтримувати стосунки з онуками, зокрема спілкування, відвідування та листування. Якщо батьки перешкоджають цим зв'язкам, баба та дід можуть звернутися до сімейного суду для захисту своїх прав.

Баба та дід мають обов'язок діяти в інтересах дитини. Будь-яке їхнє втручання у виховання повинно відповідати найкращим інтересам дитини, а суд враховує, чи сприяє контакт з бабою та дідом фізичному, емоційному та моральному добробуту дитини.

Крім того, у разі конфліктів між батьками та бабою і дідом, рекомендується спочатку звертатися до сімейного медіатора для мирного врегулювання спорів. Це допомагає уникнути судових розглядів.

Усі рішення, що стосуються прав баби та діда на виховання онуків, базуються на принципі найкращих інтересів дитини. Це означає, що їхні права не є абсолютними і можуть бути обмежені, якщо вони суперечать благополуччю дитини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз проблеми участі старшого покоління у вихованні онуків дозволив зробити важливий висновок, що виховання онуків бабою та дідом позитивно впливає на розвиток дитини, сприяючи її емоційній стабільності, соціалізації та передачі сімейних цінностей.

Законодавство України та норми ЄС закріплюють права баби та діда на спілкування з онуками та участь у їхньому вихованні, які визнані на законодавчому рівні. Проте на практиці реалізація цих прав стикається з труднощами, зокрема через конфлікти між батьками та бабою і дідом.

Існують різні способи вирішення спорів щодо участі баби та діда у вихованні онуків, такі як медіація та судовий розгляд. Кожен із цих способів має свої переваги та недоліки. Однією з основних проблем є недостатня обізнаність суспільства про можливість захисту своїх прав у цій сфері.

Важливо розробити ефективні механізми реалізації права старшого покоління на спілкування з онуками та їхньої участі у вихованні. Варто підвищувати правову обізнаність населення щодо можливостей захисту своїх прав у цій сфері, а також розвивати інститут медіації як ефективний спосіб вирішення сімейних спорів. Доцільно запроваджувати нові спеціальні програми навчання для суддів, юристів та соціальних працівників з питань врегулювання спорів щодо участі баби та діда у вихованні онуків.

Закон України «Про медіацію» доречно доповнити статтею, згідно з якою угода за результатами медіації, затверджена судом у порядку, встановленому Цивільним процесуальним кодексом України, набуває сили виконавчого документа та підлягає примусовому виконанню, передбачивши можливість надання таким угодам статусу виконавчого документа за умови їхнього затвердження судом. Це підвищить довіру до медіації, оскільки сторони матимуть гарантії виконання угоди, а також зменшить навантаження на суди, адже не потрібно буде подавати новий позов у разі невиконання.

Крім того, варто запровадити надання послуг із сімейної медіації на базі органів опіки та піклування, а також судів першої інстанції. Надати можливість суду або органам опіки та піклування у справах щодо сімейних спорів, визначених процесуальним законодавством, можливість призначити обов'язкову спробу медіації, якщо це не суперечить інтересам сторін або дитини.

Інтеграція медіації в судовий процес підвищить її популярність, зменшить навантаження на органи правосуддя і сприятиме швидшому та менш конфронтаційному вирішенню сімейних конфліктів, що особливо важливо для захисту інтересів дітей. Вдосконалення законодавства, спрямоване на забезпечення балансу між правами батьків, а також баби та діда з урахуванням інтересів дитини, є необхідним кроком для покращення розв'язання сімейних спорів у цій сфері.

Список використаної літератури:

1. Єфіменко Л.П. Правове регулювання відносин за участю інших, крім батьків та дітей, членів сім'ї та їх родичів / Л.П. Єфіменко // Юридична Україна. – 2015. – № 3. – С. 46–54.
2. Конвенція про контакт з дітьми (ETS N 192) : Міжнародний документ від 15.05.2003 р. № ETSN192 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_659#Text.
3. Постанова Верховного Суду України від 07.12.2022 р. № 711/8611/20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107747967>.
4. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду України від 21.09.2022 р. № 172/456/21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106390518>.
5. Постанова Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду України від 12.04.2021 р. № 638/12278/15-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96243593>.
6. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII, редакція від 09.02.2025, підстава – 4213-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
7. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.
8. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах від 21.01.1998 р. № R (98) 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_98_1_1998_01_21.pdf.
9. Сімейний кодекс України : документ 2947-III ; редакція від 19.12.2024, підстава – 4073-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
10. Право баби й діда на спілкування з онуками : як усунути перешкоди - роз'яснення Омбудсмана України / Судова Влада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://court.gov.ua/press/news/1609750>.
11. Цивільний процесуальний кодекс України : документ 1618-IV ; редакція від 09.04.2025, підстава – 4283-IX, 4292-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
12. Code civil [Electronic resource]. – Access mode : https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070721/LEGISCTA000006136194/.
13. Kodeks rodzinny i opiekuńczy : Ustawa z 25.02.1964 r. Dz.U. 1964, Nr 9, poz. 59 [Electronic resource]. – Access mode : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640090059/U/D19640059Lj.pdf>.
14. O rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov : Zákon z 19.01.2005 Nr 36, [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/36/>.

References:

1. Yefimenko, L.P. (2015), «Pravove rehuliuвання vidnosyn za uchastiu inshykh, krim batkiv ta ditei, chleniv simi ta yikh rodychiv», *Yurydychna Ukraina*, No. 3, pp. 46–54.
2. Rada Yevropy (2003), *Konventsiiia pro kontakt z ditmy*, Mizhnarodnyi dokument vid 15.05.2003 r. No. ETSN192, [Online] available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_659#Text
3. Verkhovnyi sud Ukrainy (2022), *Postanova vid 07.12.2022 r. No. 711/8611/20*, [Online] available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107747967>
4. Verkhovnyi sud Ukrainy (2022), *Postanova Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 21.09.2022 r. No. 172/456/21*, [Online] available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106390518>
5. Verkhovnyi sud Ukrainy (2021), *Postanova Obiednanoi palaty Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 12.04.2021 r. No. 638/12278/15-ts*, [Online] available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96243593>.
6. Verkhovna Rada Ukrainy (2016), *Pro vykonavche provadzhennia*, Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 r. No. 1404-VIII, redaktsiia vid 09.02.2025, pidstava – 4213-IX, [Online] available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>
7. Verkhovna Rada Ukrainy (2021), *Pro mediatsiiu*, Zakon Ukrainy vid 16.11.2021 r. No. 1875-IX, [Online] available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
8. Komitet Ministriv Rady Yevropy (1998), *Rekomendatsiia derzhavam-chlenam shchodo mediatsii v simeinykh spravakh*, No. R (98) 1, [Online] available at: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_98_1_1998_01_21.pdf
9. Verkhovna Rada Ukrainy (2024), *Simeinyi kodeks Ukrainy*, dokument 2947-III, redaktsiia vid 19.12.2024, pidstava – 4073-IX, [Online] available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
10. «Pravo baby y dida na spilkuвання z onukamy : yak usunuty pereshkody - roziasnennia Ombudsmana Ukrainy», *Cudova Vlada Ukrainy*, [Online] available at: <https://court.gov.ua/press/news/1609750>
11. Verkhovna Rada Ukrainy (2025), *Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy*, dokument 1618-IV, redaktsiia vid 09.04.2025, pidstava – 4283-IX, 4292-IX, [Online] available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
12. Code civil, [Online] available at: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070721/LEGISCTA000006136194/
13. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, Ustawa z 25.02.1964 r. Dz.U. 1964, Nr 9, poz. 59, [Online] available at: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640090059/U/D19640059Lj.pdf>
14. O rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Zákon z 19.01.2005 r. Nr 36, [Online] available at: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/36/>

Shkolnik S.

Resolving disputes regarding grandparents' participation in the upbringing of grandchildren

Abstract. The article explores the theoretical and practical aspects of resolving disputes over grandparents' role in raising grandchildren as a legal mechanism for settling conflicts concerning a minor child's upbringing by other relatives. It examines various dispute resolution methods, including mediation, support from guardianship and trusteeship authorities, court rulings, and amicable agreements regarding grandparents' involvement in upbringing. A comparative analysis of dispute resolution mechanisms in Ukraine and EU countries is provided.

The study's relevance is driven by societal transformations, particularly demographic trends, the evolution of family roles, and increasing global life expectancy. This research deepens understanding of contemporary family dynamics, highlights challenges in resolving disputes involving grandparents and parents, and proposes recommendations for refining legislation and social policy to strengthen family bonds.

The novelty of the article's subject matter includes several important aspects. The article thoroughly analyzes the legal instruments for resolving disputes between parents and grandparents concerning the upbringing of grandchildren, drawing upon the norms of the Family Code of Ukraine and international standards such as the Council of Europe Convention on Contact with Children (ETS No. 192) and Recommendation No. R (98) 1 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on family mediation. These norms promote the implementation of mediation as an alternative, less confrontational, and more effective approach to resolving family disputes. These aspects of scientific novelty make the article a significant contribution to the study of dispute resolution mechanisms in the field of family law.

Even though the topic of this research has been explored before, societal changes and legislative advancements mean we still need to find better models for resolving family disputes concerning grandparents' involvement in raising their grandchildren.

Keywords: family law; participation in upbringing a child; judicial practice and family disputes; family legal relations; mediation; grandparents' rights

---

Стаття надійшла до редакції 28.05.2025.